

Marzena Jeżewska-Zychowicz

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

KONSUMENCKA PERCEPCJA INNOWACJI A KONKURENCYJNOŚĆ PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO

CONSUMER'S PERCEPTION OF INNOVATION IN THE CONTEXT OF COMPETITIVENESS OF FOOD INDUSTRY

Słowa kluczowe: innowacyjna żywność, konsument, percepcja konsumencka, konkurencyjność

Key words: innovative food, consumer, consumer perception, food industry, competitiveness

Abstrakt. Celem badania było określenie konsumenckiej percepcji wybranych produktów żywnościowych wzbogaconych w składniki bioaktywne z uwzględnieniem zamiaru ich spożywania oraz oceny korzyści i zagrożeń związanych z ich konsumpcją. Badanie ankietowe zrealizowano w 2011 roku w grupie ogólnopolskiej 1000 osób. Stwierdzono relatywnie małą chęć nabywania takich produktów, tylko nieco większy zamiar wyrażano w stosunku do jogurtu probiotycznego i soku owocowego wzbogaconego w błonnik. Opinie o korzyściach i zagrożeniach wynikających ze spożywania były zbliżone w przypadku wszystkich produktów. Informowano o raczej małych korzyściach, ale również raczej małych zagrożeniach ze strony konsumpcji tych produktów. Większe znaczenie w formułowaniu deklaracji o zamiarze spożywania miały opinie o korzyściach niż zagrożeniach. Wiek i miejsce zamieszkania bardziej niż pozostałe cechy socjodemograficzne różnicowały opinie o zamiarze spożywania, zagrożeniach i korzyściach. Opinie o korzyściach i zagrożeniach wykazywały relatywnie duże podobieństwo w przypadku wszystkich produktów, natomiast po uwzględnieniu cech indywidualnych konsumentów zaobserwowano zróżnicowanie opinii dotyczących poszczególnych produktów wzbogaconych w różne składniki bioaktywne.

Wstęp

O konkurencyjności przemysłu spożywczego decyduje w dużym stopniu wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań w procesie produkcji, a w rezultacie przygotowanie oferty nowych produktów żywnościowych. Innowacje powinny dotyczyć takich działań i inwestycji, które mają na celu zwiększenie udziału w podaży rynkowej produktów oferujących pożądane przez konsumentów korzyści oraz budowanie zaufania konsumentów do wprowadzanych produktów [Jeżewska-Zychowicz i in. 2009]. Wytwarzanie innowacyjnych i konkurencyjnych produktów spożywczych o nowych cechach jakościowych stwarza duże możliwości producentom żywności [Szczepaniak 2006], ale wymaga odpowiednich zasobów technologicznych, ludzkich oraz kapitałowych, także uwzględnienia odpowiednich regulacji [Twardowski, Lubiatońska-Krysiak 2008].

Odniesienie sukcesu rynkowego wynikające z osiągnięcia przewagi konkurencyjnej jest warunkowane reakcją konsumenta na ofertę rynkową. Poglądy konsumentów dotyczące ryzyka związanego ze spożywaniem żywności oraz dostarczanych przez nią korzyści, a zwłaszcza w odniesieniu do żywności wyróżniającej się specyficznymi cechami, są istotnymi czynnikami wpływającymi na decyzje nabywcze na rynku produktów funkcjonalnych. Dostrzeganie przez konsumenta korzyści ze spożywania produktu wpływa na zwiększone zainteresowanie produktem, a dostrzeganie zagrożeń zniechęca do produktu – co wielokrotnie zostało potwierdzone w przypadku żywności funkcjonalnej [Frewer in. 2003, Verbeke i in. 2006, Urala, Lähteenmäki 2007, Dewettinck i in. 2008]. Źródłem potencjalnych korzyści dla konsumentów może być żywność wzbogacana w różne składniki, które zwiększają jej walory zdrowotne [Brzozowska 2001, Rontelap i in. 2007].

Celem badania było określenie konsumenckiej percepcji produktów żywnościowych wzbogaconych w składniki bioaktywne z uwzględnieniem zamiaru ich spożywania oraz oceny korzyści i zagrożeń związanych z ich konsumpcją.

Material i metodyka badań

Badanie ankietowe zrealizowano w 2011 roku na ogólnopolskiej próbie 1000 dorosłych Polaków. W badaniu uczestniczyło 49,0% kobiet i 51,0% mężczyzn. 16,8% osób było w wieku 25 lat i mniej, 19,6% – w wieku 26-35 lat, 17,9% – w wieku 36-45 lat, 18,6% – w wieku 46-55 lat oraz 27,1% – w wieku powyżej 55 lat. 31,6% osób posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe lub niższe, 51,2% – wykształcenie średnie, a 16,2% – wykształcenie wyższe. 23,7% badanych mieszkało na wsi, 31,9% – w mieście do 100 tys. mieszkańców, a pozostali w mieście powyżej 100 tys. mieszkańców.

W badaniu wykorzystano autorski kwestionariusz zawierający pytanie dotyczące zamiaru kupowania oraz postrzegania korzyści i zagrożeń dla zdrowia wynikających ze spożywania czterech produktów żywnościowych wzbogaconych w składniki o działaniu prozdrowotnym, tj. sera podpuszczkowego dojrzewającego wzbogaconego w kwasy omega 3 i omega 6, jogurtu zawierającego bakterie probiotyczne, soku owocowego wzbogaconego w błonnik oraz wyrobów czekoladowych wzbogaconych w witaminy.

Zamiar kupowania badanych produktów w następnym roku oceniano na skali 5-punktowej, gdzie: 1 oznaczało tak, 2 – raczej tak, 3 – ani tak, ani nie, 4 – raczej nie, 5 – nie, a korzyści wynikające ze spożywania na skali 5-punktowej, na której poszczególne oceny opisano następująco: 1 – duże, 2 – raczej duże, 3 – ani duże, ani małe, 4 – raczej małe, 5 – małe. Do oceny zagrożeń dla zdrowia człowieka wynikających ze spożywania produktów funkcjonalnych zastosowano również skalę 5-punktową, w której 1 oznaczało duże, 2 – raczej duże, 3 – ani duże, ani małe, 4 – raczej małe, 5 – małe.

Zapytano również badanych o to, ile pieniędzy są skłonni wydać na zakup poszczególnych produktów wzbogaconych w bioaktywne składniki. Respondenci wybierali jedną spośród następujących odpowiedzi: nie zapłaciłbym więcej, od 10 do 20% więcej, od 21 do 30% więcej, nawet o 50% więcej, nawet o 100% więcej, nie jestem w ogóle zainteresowany zakupem.

Postawę badanych wobec walorów zdrowotnych żywności oceniono na podstawie stwierdzenia „przywiązuję dużą uwagę do walorów zdrowotnych żywności, którą spożywam”, względem którego badani ustosunkowywali się na skali 5-punktowej, gdzie: 1 oznaczało tak, 2 – raczej tak, 3 – ani tak, ani nie, 4 – raczej nie, 5 – nie.

W kwestionariuszu zamieszczono także pytania dotyczące charakterystyki społeczno-demograficznej badanej populacji, w tym dotyczące płci, wieku, wykształcenia oraz miejsca zamieszkania.

W ramach analizy materiału empirycznego wykonana została analiza częstości, obliczono wartości średnie i odchylenie standardowe. Do stwierdzenia istotności różnic między wartościami średnimi zastosowana została jednoczynnikowa analiza wariancji oraz test *post hoc* Tukeya przy poziomie istotności 0,05, a do zbadania siły związku między zmiennymi analiza korelacji dwustronnych (współczynnik korelacji rang Spearmana). Do wykonania analiz wykorzystano pakiet statystyczny SPSS wersja 21.0.

Wyniki badań

Uczestnicy badania w małym stopniu byli zainteresowani nabywaniem produktów wzbogaconych w różne bioaktywne składniki, o czym informują wartości średnie ocen obliczone dla poszczególnych produktów, tylko nieco wyższe od oceny „ani tak, ani nie” (3). Nieco większy zamiar odnotowano w przypadku jogurtu wzbogaconego w bakterie probiotyczne oraz soku owocowego wzbogaconego w błonnik. Badani reprezentowali podobne opinie na temat korzyści wynikających ze spożywania wzbogaconych produktów, także bardziej pozytywne opinie prezentowano względem wymienionych powyżej produktów. Najmniejsze zagrożenia związane ze spożywaniem odnotowano w przypadku sera podpuszczkowego wzbogaconego w kwasy omega 3 i omega 6, ale różnice pomiędzy poszczególnymi produktami były niewielkie, a wartość średnia była bliska opisowi „raczej małe” zagrożenia (tab. 1).

Tabela 1. Opinie dotyczące zamiaru spożywania wybranych produktów wzbogaconych w składniki bioaktywne, korzyści i zagrożeń związanych z ich spożywaniem (wartość średnia; odchylenie standardowe)
 Table 1. Opinions on intention to eat some products fortified with bioactive ingredients, benefits and risks from eating (mean value, standard deviation)

Produkty żywnościowe/Food products	Opinie na temat/Opinions on*		
	zamiaru spożywania/ intention to eat	korzyści ze spożywania/ benefits from eating	zagrożenia związane ze spożywaniem/ risks
Ser podpuszczkowy wzbogacony w kwasy omega 3 i omega 6/Cheese with omega 3 and omega 6	2,64 1,28	2,51 1,12	3,80 1,18
Jogurt zawierający bakterie probiotyczne/Yogurt with probiotics	2,31 1,26	2,19 1,09	3,71 1,26
Sok owocowy wzbogacony w błonnik/Fruit juice with fibre	2,29 1,23	2,17 1,05	3,69 1,23
Wyroby czekoladowe wzbogacone w witaminy/Chocolates with vitamins	2,71 1,34	2,58 1,18	3,65 1,20

* – ocena w 5-punktowej skali, gdzie: 1 – tak, duże korzyści, duże zagrożenia, 5 – nie, małe korzyści, małe zagrożenia/scores from 5-point scales, where: 1 – yes, very large benefits, very high risks respectively, 5 – no, low benefits, low risks respectively

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Zależności dwustronne między zmiennymi charakteryzowały się większą siłą w przypadku postrzegania korzyści i deklarowanym zamiarem niż postrzeganiem zagrożeń i zamiarem spożywania, co znajduje potwierdzenie w literaturze przedmiotu [Jeżewska-Zychowicz i in. 2009, Urala, Lähteenmäki 2004]. Im bardziej pozytywnie oceniano korzyści ze spożywania, tym więcej było deklaracji zamiaru spożywania. W przypadku postrzegania zagrożeń zależność była odwrotna, tzn. postrzeganie zagrożeń sprzyjało występowaniu deklaracji o braku zamiaru spożywaniu poszczególnych produktów w przyszłości. Odnotowano także odwrotną zależność między postrzeganiem

Tabela 2. Dwustronne zależności między opiniami na temat korzyści, zagrożeń i zamiaru spożywania wybranych produktów wzbogaconych w składniki bioaktywne (współczynniki korelacji dwustronnej przy $p < 0,01$)
 Table 2. Bivariate correlation between opinions on benefits, risks and intention to eat food products fortified with bioactive ingredients (bivariate correlation coefficients at $p < 0.01$)

Produkty żywnościowe/Food products	Dwustronne zależności między opiniami o/ Bivariate correlation between opinions about:		
	korzyściach i zamiarze spożywania/ benefits and intention to eat	zagrożeniach i zamiarze spożywania/ risks and intention to eat	zagrożeniach i korzyściach ze spożywania/ risks and benefits
Ser podpuszczkowy wzbogacony w kwasy omega 3 i omega 6/Cheese with omega 3 and omega 6	0,434	-0,279	-0,450
Jogurt zawierający bakterie probiotyczne/Yogurt with probiotics	0,439	-0,241	-0,434
Sok owocowy wzbogacony w błonnik/Fruit juice with fibre	0,380	-0,200	-0,403
Wyroby czekoladowe wzbogacone w witaminy/Chocolates with vitamins	0,394	-0,124	-0,211

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

korzyści i zagrożeń, czyli im więcej dostrzegano korzyści, tym mniej zagrożeń i odwrotnie (tab. 2). Najniższa wartość współczynnika korelacji dotyczyła wyrobów czekoladowych, co można interpretować w różnorodny sposób. Najprawdopodobniej, obok korzyści związanych z dostarczeniem witamin, dostrzegano negatywne konsekwencje spożywania wyrobów czekoladowych, zwłaszcza w dużych ilościach, i to stanowiło o wskazywaniu zagrożeń. Tym samym można sądzić, że nie dodatek funkcjonalny, a sam produkt mógł istotnie wpłynąć na formułowane oceny.

Z różnych badań wynika, że oceny żywności w dużym stopniu są warunkowane znaczeniem zdrowia jako wartości. Im większą uwagę przywiązują konsumenci do zdrowia, tym istotniejsze są dla nich walory zdrowotne żywności, a w konsekwencji ma to wpływ zarówno na postrzeganie żywności, jak i na zachowania nabywcze [Ares, Gambaro 2007, Vassallo i in. 2009].

Z przeprowadzonej analizy wynika, że postrzeganie walorów zdrowotnych żywności istotnie statystycznie różnicowało opinie dotyczące korzyści ze spożywania tylko jednego produktu, a mianowicie sera podpuszczkowego wzbogaconego w kwasy omega 3 i omega 6. Osoby z najbardziej pozytywną postawą względem walorów zdrowotnych żywności dostrzegały największe korzyści

Tabela 3. Opinie dotyczące zamiaru, korzyści i zagrożeń związanych ze spożywaniem wybranych produktów wzbogaconych w składniki bioaktywne z uwzględnieniem postrzegania walorów zdrowotnych żywności (wartość średnia, odchylenie standardowe, $p < 0,05$)

Table 3. Opinions on intention to eat, benefits and risks from eating food products fortified with bioactive ingredients according to perceived healthy aspects of food (mean value, standard deviation, $p < 0.05$)

Produkty żywnościowe/Food products	Przywiązuję dużą uwagę do walorów zdrowotnych żywności, którą spożywam/I pay attention to healthy aspects of consumed food				
	tak/yes	raczej tak/ rather yes	ani tak ani nie/ neither yes nor not	raczej nie/ rather no	nie/no
Opinie o korzyściach ze spożywania następujących produktów żywnościowych/ <i>Opinions on benefits from eating following food products</i>					
Ser podpuszczkowy wzbogacony w kwasy omega 3 i omega 6/Cheese with omega 3 and omega 6	2,26 ^a 1,10	2,41 ^b 1,09	2,73 ^{ab} 1,13	2,75 ^{ab} 1,07	2,59 1,14
Opinie o zagrożeniach wynikających ze spożywania następujących produktów żywnościowych/ <i>Opinions on risks from eating following food products</i>					
Ser podpuszczkowy wzbogacony w kwasy omega 3 i omega 6/Cheese with omega 3 and omega 6	3,52 ^a 1,31	3,89 1,16	3,80 1,09	4,07 ^a 1,04	3,94 1,19
Jogurt zawierający bakterie probiotyczne/Yogurt with probiotics	3,46 ^{ab} 1,28	3,72 ^a 1,28	3,81 1,21	4,07 ^b 1,10	3,75 1,32
Sok owocowy wzbogacony w błonnik/Fruit juice with fibre	3,45 ^a 1,27	3,71 1,30	3,75 1,11	3,95 ^a 1,15	3,86 1,22
Wyroby czekoladowe wzbogacone w witaminy/Chocolates with vitamins	3,33 ^{abcd} 1,23	3,65 ^a 1,22	3,74 ^b 1,14	3,94 ^c 1,41	3,88 ^d 1,20
Opinie dotyczące zamiaru spożywania następujących produktów żywnościowych/ <i>Opinions on intention to eat following food products</i>					
Ser podpuszczkowy wzbogacony w kwasy omega 3 i omega 6/Cheese with omega 3 and omega 6	2,47 ^{ab} 1,25	2,65 ^b 1,23	3,00 1,23	3,32 ^a 1,37	3,34 ^b 1,38
Sok owocowy wzbogacony w błonnik/Fruit juice with fibre	2,45 ^a 1,32	2,55 1,34	2,71 1,17	2,44 1,28	2,86 ^{ab} 1,37
Wyroby czekoladowe wzbogacone w witaminy/Chocolates with vitamins	2,71 ^a 1,37	2,92 ^b 1,37	3,00 ^c 1,30	3,34 1,31	3,44 ^{abc} 1,32

* a-a, b-b, ... – różnice istotne w wierszach przy $p < 0,05$ /statistically significant differences in rows at $p < 0.05$

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

ze spożywania tego produktu (tab. 3). Na tej podstawie można sądzić, że na ocenę korzyści miały wpływ inne niż zdrowotne cechy produktów wzbogaconych w składniki bioaktywne.

Postrzeganie walorów zdrowotnych żywności różnicowało istotnie statystycznie opinie o zagrożeniach wynikających ze spożywania wszystkich badanych produktów. Osoby z pozytywną postawą względem walorów zdrowotnych informowały o relatywnie największych zagrożeniach (najniższa wartość średnia ocen) niż pozostali, aczkolwiek różnice istotne statystycznie wykazano tylko w stosunku do niektórych opinii (tab. 3). Taka zależność sugeruje, że osoby z pozytywną postawą wobec walorów zdrowotnych żywności są zwolennikami bardziej naturalnej żywności, a zatem nie akceptują modyfikacji składu produktu, nawet jeśli zmiana ta prowadzi do zwiększenia korzyści dla zdrowia.

Im bardziej pozytywny stosunek względem walorów zdrowotnych żywności charakteryzował badanych, tym więcej było deklaracji zamiaru spożywania produktów, zwłaszcza sera podpuszczkowego wzbogaconego w kwasy omega 3 i omega 6 oraz wyrobów czekoladowych wzbogaconych w witaminy, natomiast w przypadku soku owocowego wzbogaconego w błonnik istotną statystycznie różnicę wykazano między osobami z pozytywną i negatywną postawą względem walorów zdrowotnych żywności (tab. 3).

Wśród cech socjodemograficznych wskazywanych jako zmienne różnicujące postawy i zachowania konsumentów na rynku żywności funkcjonalnej [Verbeke 2005, Ares i Gambaro 2007] wiek i miejsce zamieszkania w największym stopniu różnicowały opinie dotyczące korzyści, zagrożeń i zamiaru spożywania badanych produktów funkcjonalnych. Okazało się, że osoby w wieku poniżej 35 lat dostrzegały mniej zagrożeń związanych ze spożywaniem soku owocowego wzbogaconego w błonnik. Ponadto, osoby w tym wieku deklarowały największy zamiar zakupu sera podpuszczkowego wzbogaconego w kwasy omega 3 i omega 6 oraz wyrobów czekoladowych wzbogaconych w witaminy. Osoby najmłodsze, tj. w wieku poniżej 21 lat deklarowały zamiar spożywania soku owocowego wzbogaconego w błonnik, podczas gdy osoby najstarsze wyraziły najmniej deklaracji spożywania tego produktu. Wiek nie różnicował istotnie statystycznie opinii o korzyściach ze spożywania badanych produktów funkcjonalnych (tab. 4).

Tabela 4. Opinie dotyczące zamiaru i zagrożeń związanych ze spożywaniem wybranych produktów wzbogaconych w składniki bioaktywne z uwzględnieniem wieku badanych (wartość średnia, odchylenie standardowe, $p < 0,05$)

Table 4. Opinions on intention to eat and risks from eating food products fortified with bioactive ingredients according to age of respondents (mean value, standard deviation, $p < 0.05$)

Produkty żywnościowe/Food products	Wiek [lata]/Age [years]				
	25 i poniżej/ and less	26-35	36-45	46-55	56 i powyżej/ and more
Opinie o zagrożeniach związanych ze spożywaniem następujących produktów żywnościowych/ <i>Opinions on risks from eating following food products</i>					
Sok owocowy wzbogacony w błonnik/ <i>Fruit juice with fibre</i>	3,91 1,13	3,94 ^{ab} 1,11	3,49 ^a 1,33	3,64 1,20	3,56 ^b 1,28
Opinie o zamiarze spożywania następujących produktów żywnościowych/ <i>Opinions on intention to eat following food products</i>					
Ser podpuszczkowy wzbogacony w kwasy omega 3 i omega 6/ <i>Cheese with omega 3 and omega 6</i>	3,07 ^a 1,42	2,93 1,32	2,69 ^a 1,29	2,70 1,26	2,86 1,29
Sok owocowy wzbogacony w błonnik/ <i>Fruit juice with fibre</i>	2,84 ^a 1,38	2,58 1,34	2,50 1,32	2,55 1,25	2,46 ^a 1,22
Wyroby czekoladowe wzbogacone w witaminy/ <i>Chocolates with vitamins</i>	3,14 1,47	3,23 ^a 1,33	2,78 ^a 1,28	2,96 1,34	2,91 1,36

* a-a, b-b, ... – różnice istotne w wierszach przy $p < 0,05$ /statistically significant differences in rows at $p < 0.05$

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Tabela 5. Opinie dotyczące zamiaru, korzyści i zagrożeń związanych ze spożywaniem wybranych produktów wzbogaconych w składniki bioaktywne z uwzględnieniem miejsca zamieszkania badanych (wartość średnia; odchylenie standardowe, $p < 0,05$)

Table 5. Opinions on intention to eat, benefits and risks from eating food products fortified with bioactive ingredients according to place of residence (mean value, standard deviation, $p < 0.05$)

Produkty żywnościowe/Food products	Miejsce zamieszkania/Place of residence		
	wieś/rural area	miasto do 100 tys./town less than 100 thous.	miasto powyżej 100 tys./ town of more than 100 thous.
Opinie o korzyściach ze spożywania następujących produktów żywnościowych/ <i>Opinions on benefits from eating following food products</i>			
Jogurt zawierający bakterie probiotyczne/Yogurt with probiotics	2,00 ^a 0,84	2,21 1,06	2,28 ^a 1,21
Wyroby czekoladowe wzbogacone w witaminy/ <i>Chocolates with vitamins</i>	2,53 0,99	2,72 ^a 1,18	2,50 ^a 1,27
Opinie o zagrożeniach związanych ze spożywania następujących produktów żywnościowych/ <i>Opinions on risks from eating following food products</i>			
Jogurt zawierający bakterie probiotyczne/Yogurt with probiotics	4,06 ^{ab} 1,22	3,61 ^a 1,23	3,69 ^b 1,27
Sok owocowy wzbogacony w błonnik/Fruit juice with fibre	4,10 ^{ab} 1,10	3,60 ^a 1,21	3,58 ^b 1,26
Wyroby czekoladowe wzbogacone w witaminy/ <i>Chocolates with vitamins</i>	3,98 ^{ab} 1,08	3,54 ^a 1,16	3,58 ^b 1,25
Opinie o zamiarze spożywania następujących produktów żywnościowych/ <i>Opinions on intention to eat following food products</i>			
Sok owocowy wzbogacony w błonnik/Fruit juice with fibre	2,79 ^{ab} 1,25	2,52 ^a 1,20	2,49 ^b 1,37
Wyroby czekoladowe wzbogacone w witaminy/ <i>Chocolates with vitamins</i>	3,27 ^{ac} 1,28	3,10 ^{ab} 1,25	2,77 ^{bc} 1,45

* a-a,b-b,... – różnice istotne w wierszach przy $p < 0,05$ /statistically significant differences in rows at $p < 0.05$

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Największe korzyści ze spożywania jogurtu z bakteriami probiotycznymi dostrzegali mieszkańcy wsi, natomiast w przypadku wyrobów czekoladowych wzbogaconych w witaminy – mieszkańcy miast do 100 tys. mieszkańców. Mieszkańcy wsi dostrzegali mniej zagrożeń ze strony funkcjonalnego jogurtu, soku owocowego i wyrobów czekoladowych niż pozostali uczestnicy badania. Im większe pod względem liczby mieszkańców było miejsce zamieszkania, tym deklarowano większy zamiar spożywania soku owocowego i wyrobów czekoladowych (tab. 5).

Kobiety bardziej pozytywnie (wartość średnia 2,10, odchylenie standardowe 1,05) niż mężczyźni (odpowiednio: 2,24 i 1,05) oceniały korzyści ze spożywania soku owocowego wzbogaconego w błonnik. Osoby z wykształceniem zawodowym lub niższym niż zawodowe (odpowiednio: 3,00 i 1,27) rzadziej niż osoby z wykształceniem wyższym deklarowały zamiar spożywania sera podpuszczkowego wzbogaconego w kwasy omega 3 i omega 6.

Około połowa badanych akceptowała dla produktów wzbogacanych w składniki bioaktywne taką samą cenę jak dla produktów konwencjonalnych. Najwięcej osób wykazało gotowość do zapłacenia ceny wyższej o 10-20% za jogurt zawierający bakterie probiotyczne, a następnie sok owocowy wzbogacony w błonnik (tab. 6).

Tabela 6. Opinie badanych na temat ceny produktów wzbogaconych w składniki bioaktywne
 Table 6. Opinions on price of food products fortified with bioactive ingredients

Produkty żywnościowe/ <i>Food products</i>	Akceptowana cena vs cena produktu konwencjonalnego/ <i>Accepted price vs price of conventional product [%]</i>			
	taka sama/ <i>the same</i>	wyższa o 10-20%/ <i>higher than 10-20%</i>	wyższa o ponad 20%/ <i>higher of more than 20%</i>	brak zainteresowania zakupem/ <i>lack of interest in buying</i>
Ser podpuszczkowy wzbogacony w kwasy omega 3 i omega 6/ <i>Cheese with omega 3 and omega 6</i>	55,8	25,0	5,4	13,8
Jogurt zawierający bakterie probiotyczne/ <i>Yogurt with probiotics</i>	47,8	34,5	4,6	13,1
Sok owocowy wzbogacony w błonnik/ <i>Fruit juice with fibre</i>	48,8	30,4	7,4	13,4
Wyroby czekoladowe wzbogacone w witaminy/ <i>Chocolates with vitamins</i>	57,2	21,9	6,4	14,5

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Podsumowanie i wnioski

Z przedstawionej analizy wynika, że badana populacja wykazywała relatywnie małą chęć nabywania produktów wzbogaconych w składniki bioaktywne, tylko nieco większy zamiar wyrażano w stosunku do jogurtu probiotycznego i soku owocowego wzbogaconego w błonnik. Opinie o korzyściach i zagrożeniach wynikających ze spożywania były zbliżone w przypadku wszystkich produktów. Informowano o raczej małych korzyściach, ale również raczej małych zagrożeniach ze strony konsumpcji tych produktów. Większe znaczenie w formułowaniu deklaracji o zamiarze spożywania miały opinie o korzyściach niż zagrożeniach, co wynika z większych współczynników korelacji między zmiennymi. Pozytywne postawy względem walorów zdrowotnych żywności sprzyjały bardziej formułowaniu opinii o zagrożeniach niż korzyściach ze spożywania. Niemniej jednak bardziej pozytywna postawa względem walorów zdrowotnych sprzyjała formułowaniu deklaracji o zamiarze spożywania produktów w przyszłości. Spośród cech socjodemograficznych, wiek i miejsce zamieszkania bardziej niż pozostałe cechy różnicowały opinie badanych o zamiarze spożywania, zagrożeniach i korzyściach. Osoby młodsze wykazywały bardziej pozytywne opinie o badanych produktach niż osoby starsze. Mieszkańcy wsi bardziej pozytywnie oceniali korzyści ze spożywania wzbogaconych produktów, ponadto dostrzegali mniej zagrożeń. Opinie o korzyściach i zagrożeniach wykazywały relatywnie duże podobieństwo w przypadku wszystkich produktów, natomiast po uwzględnieniu cech indywidualnych konsumentów zaobserwowano zróżnicowanie opinii dotyczących poszczególnych produktów wzbogaconych w różne składniki bioaktywne.

Wyniki zaprezentowane w pracy pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

1. Relatywnie małe zainteresowanie ofertą produktów wzbogaconych w składniki bioaktywne wymaga od producentów takiej żywności podejmowania działań edukacyjnych i marketingowych, w których, obok informacji o korzyściach ze spożywania, powinny znajdować się wyjaśnienia dotyczące potencjalnych zagrożeń, co stwarza szansę na zwiększenie zaufania konsumentów do takich produktów;
2. Należy zwrócić uwagę na specyfikę konsumentów i ich zróżnicowane nastawienie względem poszczególnych produktów. Żywność wzbogacona w składniki bioaktywne nie powinna być traktowana jako jednorodna grupa produktów, a zbiór produktów o zróżnicowanej specyfice zarówno ze względu na składnik wzbogacający, jak i produkt będący jego nośnikiem.

Literatura

- Ares G., Gámbaro A. 2007: *Influence of gender, age and motives underlying food choice on perceived healthiness and willingness to try functional foods*, *Appetite*, nr 49, 148-158.
- Brzozowska A. 2001: *Wzbogacanie żywności i suplementacja diety składnikami odżywczymi – korzyści i zagrożenia*, *Żywność Nauka Technologia Jakość*, nr 4, 16–28.
- Dewettinck K., Van Bockstaele F., Kuhne B., Van de Walle D., Courtens T.M., Gellynck X. 2008: *Nutritional value of bread: Influence of processing, food interaction and consumer perception*, *Journal of Cereal Science*, nr 48, 243-257.
- Frewer L., Scholderer J., Lambert N. 2003: *Consumer acceptance of functional foods: issues for the future*, *British Food Journal*, nr 105, 714-731.
- Jeżewska-Zychowicz M., Babicz-Zielińska E., Laskowski W. 2009: *Konsument na rynku nowej żywności. Wybrane uwarunkowania*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Ronteltap A., Van Trijp J.C.M., Renes R.J., Frewer L.J. 2007: *Consumer acceptance of technology-based food innovations: lessons for the future of nutrigenomics*, *Appetite*, nr 49, 1-17.
- Szczepaniak I. 2006: *Konkurencyjność polskich producentów żywności*, *Przemysł Spożywczy*, nr 8, 28-32.
- Twardowski T., Lubiatońska-Krysiak E. 2008: *Agrobiotechnologia i przemysł rolno-spożywczy: perspektywy i ograniczenia w świetle opinii publicznej*, *Biotechnologia Monografie*, nr 4, 3-66.
- Urala N., Lähteenmäki L. 2007: *Consumers' changing attitudes towards functional foods*, *Food Quality and Preferences*, nr 18, 1-12.
- Urala N., Lähteenmäki L. 2004: *Attitudes behind consumers' willingness to use functional foods*, *Food Quality and Preferences*, nr 15, 793-803.
- Vassallo M., Saba A., Arvola A., Dean M., Messina F., Winkelmann M., Claupen E., Lähteenmäki L., Shepherd R. 2009: *Willingness to use functional breads. Applying the Health Belief Model across four European countries*, *Appetite*, nr 52, 452-460.
- Verbeke W. 2005: *Consumer acceptance of functional foods: sociodemographic, cognitive and attitudinal determinants*, *Food Quality and Preference*, nr 16, 45-57.
- Verbeke W., Frewer L.J., Scholderer J., De Brabander H.F. 2006: *Why consumers behave as they do with respect to food safety and risk information*, *Analytica Chimica Acta*, nr 586, 2-7.

Summary

The aim of the study was to determine consumer perceptions of selected food products enriched with bioactive components. The intention of eating them, the benefits and risks associated with their consumption were taken into consideration. A survey was carried out in 2011 in a national sample of 1000 respondents. It has been found relatively little intention to purchase these products, but the slightly larger intention was expressed to the probiotic yoghurt and fruit juice enriched in fibre. Opinions about the benefits and risks were similar for all products. The respondents indicated rather small benefits, but also rather small risks from the consumption of these products. Greater importance for the declaration of the intention to eat had opinions about the benefits than risks. Age and place of residence differentiated the opinions of the intention of eating, risks and benefits more than the other socio-demographic characteristics. Opinions about the benefits and risks showed relatively high similarity for all products, while the diversity of opinions concerning specific products enriched in bioactive components were observed according to individuals' characteristics.

Adres do korespondencji
dr hab. Marzena Jeżewska-Zychowicz, prof. SGGW
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Katedra Organizacji i Ekonomiki Konsumpcji
ul. Nowoursynowska 159c
02-776 Warszawa
tel. (22) 59 37 131
e-mail: marzena_jezewska_zychowicz@sggw.pl